

SHARI J. RYAN

Fiica doctorului
de la
Auschwitz

Traducere din limba engleză de
CARMEN ION

PROLOG

MAI 1945

FAC UN ULTIM PAS ȘI AJUNG LA NIVELUL SOLULUI, IAR un val de emoție mă copleșește când repet în gând cuvintele auzite la difuzorul prăfuit al radioului: „Războiul din Europa s-a încheiat! Naziștii au capitulat necondiționat.” Întind spre ușă mâna, pe care o simt desprinsă parcă de corp în clipa când degetele pipăie tremurând vechiul zăvor ruginit. Războiul s-a întins pe mai mult de o treime din viața mea și nu-mi mai amintesc cum e să fi liber. Nu-mi amintesc dacă fusesem suficient de mare pentru a înțelege ce înseamnă pacea înainte ca ea să dispară.

Ușa din lemn se deschide cu un scârțâit, ca un prim căscat dimineața, după o noapte lungă. Lumina zilei se revarsă în jurul meu și abia dacă mai văd ceva.

Când tot ce ai cunoscut mult timp nu a fost decât o înșiruire de ore de întuneric, soarele pare ceva extravagant și etern. La cei douăzeci de ani ai mei, am senzația că văd lumea pentru întâia oară.

Culorile care mă împresoară sunt vii și strălucitoare: frunzișuri dese stau atârinate de ramurile copacilor, din pământul dezghețat au răsărit o sumedenie de fire de iarbă,

iar cerul senin are toate culorile penajului unui păun, contopite într-un unic albastru divin care nu ar putea fi nicio dată reprodus într-o fotografie sau pictură. De jur împrejur, frumusețea a pus stăpânire, și, odată cu prima adiere de aer curat, o nouă poveste stă să înceapă.

Unii ar putea vedea în asta poarta deschisă către rai, în timp ce alții ar zice că ne îndepărtăm de hăul iadului. Eu, una, nu știu sigur dacă am pierdut noțiunea timpului cu minute, ore, săptămâni, luni sau ani ori dacă timpul s-a oprit pur și simplu în loc cât am fost ținută captivi în beznă.

Mi s-a spus odată că nu am ce căuta într-o lume merită unui anumit tip de oameni – cel definit prin ceea ce doar o pereche de ochi pot vedea.

Poate că am fost oarbă înainte, însă acum văd totul limpede. Aceasta este lumea mea, și numai eu pot decide ce va urma!

Pentru că îmi pot făuri propriul destin!

CAPITOLUL I

MAI 1941

SOFIA

CEA DINTÂI DIMINEAȚĂ DINTR-O NOUĂ LUNĂ PARE SĂ
ceară a-i fi recunoscute meritele: e un nou început pe care
avem norocul de a-l trăi de douăsprezece ori într-un an. Și
totuși, nimeni nu suflă o vorbă despre asta, pentru că viața
merge înainte ca o roată – se învâрте până ce se izbește de un
deal sau își pierde avântul.

Ochii mă dor de când mă tot zgâiesc la calendarul pe care
l-am desenat cu grijă pe o foaie de hârtie de mașină de scris,
trasând linii pe marginea manualului. Profesoara ne-a spus
despre importanța ținerii evidenței zilelor – spune că ne ajută
mințile să se miște într-o direcție productivă. Am ajuns la a
treia lună de încercări în această privință, însă în primele două
luni nu am notat decât x-uri roșii în fiecare căsuță care mar-
chează zilele. Aș prefera să am lucruri de făcut. Fără niciun
plan în viitorul predictibil, nu prea văd rostul ținerii evidenței.
Nici măcar nu pot număra zilele până la sfârșitul războiului.

Totuși, pătratele goale mă trag de mânecă să adaug un
eveniment sau orice altceva atât de special, încât să devină de

neuitat. Măine e vineri, și deci sabbatul, sau cel puțin ar trebui să fie pentru noi. Nu discutăm prea mult despre această sărbătoare și nici nu o mai celebrăm așa cum o făceam de când mă știu, însă simt că ar trebui să o trec în calendar.

Notez cu degete nesigure literele în căsuța zilei de mâine. Curbele și liniile scrisului meu de mână au marginile încrețite, dovezi ale emoțiilor pe care nu mi le pot stăpâni. Sabbatul merită să fie însemnat în calendar. Poate că, dacă și părinții mei ar face-o, s-ar răzgândi în privința modului cum ne practicăm religia.

Deschid sertarul biroului de scris șubred și las creionul să cadă peste celelalte dinăuntru, însă nu îl aud cum zăngănește; zgomotul e acoperit de o discuție purtată cu voce tare care pare să vină de jos, de la parter, dinspre mai mulți oameni. Nu știam că așteptăm musafiri, mai ales că e atât de devreme.

Totuși, nu glasul tatei este cel care se aude cel mai tare, așa cum se întâmplă de obicei. Susține că nu are cel mai puternic volum, ci că vocea sa baritonală e unică și sună ca un tunet.

Îmi iau halatul de pe marginea patului cu baldachin și-mi trag materialul călduros peste umeri. Răsucesc ușor clanța ușii, pe care o întredeschid atât cât să mă pot strecura afară, după care pășesc pe dalele de gresie de un maro murdar ale holului, până la casa scării din lemn de stejar. Deși curată, balustrada pare mereu lipicioasă din cauza lacului, oricare ar fi fost el, folosit la ultima rundă de renovări minore ale clădirii din secolul al XVIII-lea a fermei noastre. Cele din urmă îmbunătățiri au fost aduse cu mult timp înainte de a mă naște eu, căci casa a fost transmisă moștenire din generație în generație în familia mamei, fiind construită de stră-străbunicul meu.

Primul șir de trepte protestează cu gemete și scârțâieli ce riscă să mă dea de gol. Noroc cu al doilea șir, acoperit de dale de un roșu ruginiu. Aș putea alerga în sus și-n jos pe scară toată ziua fără ca nimeni să n-audă nimic. De fapt, de multe ori m-am ascuns în spatele curbei zidului cu tencuială albă pentru a trage cu urechea la conversațiile purtate în vestibul – poate că pe unele dintre ele nu ar fi trebuit să le ascult, însă prefer să știu, nu să fiu ținută în beznă.

Sunt încă îmbrăcată în pijama verde lămâie, iar părul meu castaniu lung și rebel e și acum încâlcit, dar trebuie să aflu mai multe despre ceea ce se întâmplă la doar câțiva pași distanță.

— Trebuie să înțelegeți că nu-mi pot abandona pacienții pentru așa-zișii voștri gentlemeni.

Percep o schimbare în vocea tatei. Poate că e din cauză că nu vorbește în polonă, ci în germană, o limbă pe care am ajuns să o stăpânim destul de bine cu toții în ultimii ani, de când Germania ne-a ocupat țara. Între noi, dar și cu ceilalți locuitori ai orașului vorbim în continuare în polonă, și nu înțeleg de ce am schimba asta doar fiindcă germanii refuză să ne vorbească limba.

— În calitate de medic primar aici, în Oświęcim¹, am obligații față de localnici, zice tata. Oamenii ăștia depind de mine.

Pauza în discuție pare să se prelungească minute în șir, deși, cu siguranță, nu trec decât câteva secunde înainte ca unul dintre ceilalți bărbați să răspundă:

— Herr Amsler, presupun că știți că vă vom răsplăti efortul. Sunteți, într-adevăr, cel mai bun medic de aici, iar noi avem nevoie de o persoană cu abilitățile dumneavoastră.

¹ Numele polonez al localității cunoscute în general sub numele Auschwitz (n. red.).

În plus, le-ați face un mare serviciu atât familiei, cât și țării dumneavoastră.

Țara noastră – un concept care momentan nu poate decât să nască confuzie, din moment ce nemții au cucerit Polonia și o stăpânesc acum. Tata nu face parte nici din armata poloneză, nici din cea germană. Prin urmare, nu știu cum ar putea ajuta Polonia altfel decât tratându-și pacienții din oraș.

— Înțeleg foarte bine ce spuneți, dar insist să-mi acordați răgazul de a discuta cu soția înainte de a vă da un răspuns.

Tata nu s-ar gândi în veci să părăsească orașul – sau, și mai rău, să-și închidă cabinetul, la care plănuiesc să lucrez și eu după terminarea studiilor la școala de asistente medicale –, indiferent ce i-ar putea oferi acești bărbați. Sunt deci convinsă că le răspunde așa cum trebuie pentru a-i face să plece.

— Desigur, Herr Amsler! Ne vom întoarce mâine-dimineață ca să vă aflăm răspunsul. Vă rog să le transmiteți complimentele noastre soției și fiicei! Toate cele bune! O zi frumoasă să aveți.

Ce proști! Cum poate exista „o zi frumoasă” în Polonia ocupată de naștiți?

— Vă mulțumesc, domnilor! replică tata. Vă conduc!

Ușa de intrare se trânteste cu o bufnitură asurzitoare, semn că pot coborî până la baza scării, unde îl găsesc pe tata cu mâna încleștată pe clanță și holbându-se de parcă ar putea răzbate cu privirea prin lemnul masiv.

— E totul în regulă, tată? îl întreb cu glas scăzut ca să nu-l sperii și să-l fac să tresară.

Tata își înconvoaie umerii înainte de a se întoarce cu fața spre mine pentru a-mi răspunde. E deja îmbrăcat de lucru cu pantalonii lui buni din tweed maro, o cămașă albă și cravata

preferată, cea cafenie cu mici buline albe. Însă ochii îi sunt triști și o încrețitură i-a apărut între sprâncene – nu așa arată de obicei dimineața, înainte de a pleca de acasă.

— Cât de mult ai apucat să auzi, trăgând cu urechea, Sofia?

— Destul cât să mă întreb ce căutau oamenii ăștia la noi acasă dimineața atât de devreme și de ce să îți ceară să renunți la cabinet și să te pui în slujba „țării noastre”.

— E complicat, *maly myszka!* zice, coborându-și mâna pe umărul meu.

De ani buni nu mi-a mai spus „șoricel”. Am șaisprezece ani acum, sunt aproape femeie.

— Cine erau oamenii ăia? insist.

— N-ai de ce să-ți faci griji din pricina lor! Trebuie totuși să mă duc să discut cu *matka*. Mergi și pregătește-te de școală! Nu vreau să întârzii.

Sunt sigură că nu va avea o conversație plăcută cu mama.

Stomacul meu face tumbe de îngrijorare. Tata nu își arată aproape niciodată emoțiile, oricum nu prin expresia feței, care denotă acum o stare de teamă. Cel mai probabil va merge să discute cu mama în dormitorul lor, unde știe că nu-i pot auzi. Au așezat șifonierul lor masiv între dormitoarele noastre pentru a bloca orice sunet.

Îl văd că a ajuns deja la jumătatea primului șir de trepte și mă îndrept spre ușa din față a casei, cu gândul de a verifica dacă bărbații sunt încă afară. Sticla de la fereastra îngustă a ușii s-a mățuit, așa că o șterg făcând mici cercuri cu cotul. Zăresc doi bărbați în uniforme gri, completate de cizme negre lucioase, înalte până la genunchi, și caschete așezate pe vârful capului. Nu sunt doar niște soldați oarecare din Forțele Armate; îmi dau seama că ocupă funcții mai importante, judecând după Mercedesul în care urcă. Pe aici, cu toții îi evităm

cu orice preț pe bărbații în uniformă. E ceva ce facem încă de acum un an și jumătate, când au venit în țara noastră.

Mașina cotește, stârnind praful când iese de pe proprietate. Nu îmi dau seama cât timp am stat și m-am zgâit în urma celor doi, dar câteodată am senzația că numai așa pot să arunc o privire spre adevărurile de care mă protejează zidurile casei.

Bănuiesc că discuția dintre părinți nu decurge bine, căci aud cum ușa de la dormitorul lor este deschisă și închisă cu putere.

— Unde ești, Sofia? mă strigă mama.

Urc în fugă scările, căci se pare că e deja la mine în dormitor și mă așteaptă.

— Aici sunt! îi spun.

O găsesc stând aplecată peste biroul meu, studiindu-mi calendarul.

— Ce-i asta? mă întreabă și arată în jos, spre singura căsuță în care am făcut o însemnare.

— Sabatul... e mâine-seară și m-am gândit că...

Mama ridică bucata de hârtie de pe birou de parcă ar fi un document hotărâtor pentru soarta noastră. Face ochii mari, și buza de jos îi cade.

— Nu, nu, nu!

Rupe hârtia în bucățele din ce în ce mai mici, pe care le lasă să plutească în jos spre podea, unde se înalță ca un munte de zăpadă. Mama își trece pe după ureche o șuviță din părul castaniu tuns scurt, dând la iveală obraji rozalii.

— Niciun sabat! Am terminat cu asta! zice, scrâșnind din dinți.

— Nu înțeleg! Ce importanță are ce facem la noi în casă? o întreb.

Sprâncenele bine pensate ale mamei se împreunează. Își înclină ușor capul. Mă privește de parcă m-aș face vinovată de un păcat.

— Știi de ce are importanță. Tatăl tău nu e evreu, așa ca noi, și n-ar fi cinstit să-l obligăm să țină sărbătorile noastre.

Mă simt de parcă m-ar fi lovit în burtă atât de tare, încât îmi vine să mă îndoi de șale, și tot ce pot face este să mă uit în jos, la hârtia fărâmițată ce zace între noi.

— Se pare că am uitat că ne-am pierdut toate drepturile, îi spun în timp ce îmi încrucieșz brațele la piept, ca și cum ar merita să o provoc, deși nu merită sfidarea.

— Nu, n-ai uitat! mă repede mama, care îmi ia mâna în mâinile ei și o strânge tare. Ești supărată, Sofia, și pe bună dreptate, dar pe moment trebuie să uităm cine suntem și să-l susținem pe tatăl tău. Crede-mă, nu ne-am pierdut toate drepturile, iar pentru asta ar trebui să fim recunoscătoare.

Mă uit în sus, la fața ei, în căutarea unui semn de empatie, și văd că la coada ochilor înroșiți i-au apărut lacrimi. Îmi ridică pumnul la buze și îl sărută.

— Atunci de ce ești supărată pe el? o întreb.

Clatină din cap și oftează din greu.

— Nu pe tatăl tău sunt supărată. Nici mie nu îmi place lumea în care trăim, dar n-am ce face decât să mă conformez, pentru siguranța noastră.

Negarea e ca un zid de sticlă ușor de străpuns cu privirea, dar imposibil de trecut de cealaltă parte. Dacă cedez fricii, mă va mistui. Trebuie așadar să continui să mă concentrez asupra prezentului.

Pentru că suntem în siguranță. Deocamdată.

CAPITOLUL 2

MAI 1941

ISAAC

ÎN FIECARE DIMINEAȚĂ, CÂND MĂ TREZESC, CAUT din ochi ceasul deșteptător argintiu. Pe care obișnuiam să-l țin pe noptieră. Arăta ca o jumătate de conservă, cu cadranul gălbui înconjurat de cifre romane.

Ani la rând, ticăitul repetat m-a ținut treaz noaptea. Inima mea o lua la galop și îmi acopeream capul cu perna până ce sunetul amuțea și puteam, în fine, să adorm. Abia spre dimineață auzeam din nou tic-tacul, chiar înainte ca sunetul dogit al soneriei să-mi sfredelească creierii. Atunci îl poc-neam cu mâna și, de cele mai multe ori, îl făceam să se răstoarne pe o parte. Mama și tata se sculau dimineața devreme pentru a merge la muncă, așa că sarcina de a avea grijă de sora mea mai mică, Olivia, îmi revenea mie, în concluzie, mă ocupam de ea înainte de a merge la școală.

O astfel de responsabilitate la o vârstă așa de fragedă mă apăsa, și chiar credeam că mă epuizase, însă la vremea aceea nu aveam destulă minte.

Acum trebuie să mă bazez pe ceasul meu interior pentru a mă trezi la timp în fiecare dimineață. Aș fi dispus să mă

despart de ultimele mele câteva bunuri doar pentru a putea auzi din nou acel ceas vechi. Nimeni nu m-a prevenit că se va ajunge la un ultim ticăit.

A trecut puțin peste un an de când am fost siliți să ne părăsim casa din Cracovia, fiind deportați în Varșovia, în ghetou. Ni s-a spus că evreii sunt mutați într-o comunitate special creată pentru ei. Când Germania ne-a invadat țara, nu am avut niciun cuvânt de spus în apărarea drepturilor noastre, asta după ce mama și tata se devotasera mie și Oliviei, oferindu-ne o viață pe care mulți ar fi dat orice ca să o aibă. Nici statutul social și nici veniturile nu contează pentru nemți. Un evreu e un evreu și atât, și nimic nu poate schimba asta. Promisiunile lor privind siguranța și adăpostul n-au fost decât minciuni. Trăim ca niște șobolani de canal, cu speranța că hrana pe care reușim să o procurăm ne va ține în viață și rugându-ne ca tata să continue să ne aprovizioneze cu mâncare în plus folosindu-se de relațiile din ce în ce mai puține pe care le are în afara zidurilor. Canalele au devenit unica noastră cale de a trece lucruri dintr-o parte a orașului în cealaltă, însă acum au aflat și nemții de ele. Nu avem voie să ieșim din ghetou – un spațiu înconjurat de un zid cu înălțimea de două ori mai mare decât a unui om și având în vârf sârmă ghimpată, închis din toate părțile de o duzină de blocuri ce alcătuiesc o piață. Habitatul nostru e definiția însăși a închisorii. Suntem prizonierii Germaniei.

Mama s-a trezit deja și stă aplecată deasupra Oliviei, care doarme tun în căldura fețelor de pernă umplute cu haine pe care le folosim pe post de saltele. Când era micuță, se trezea din somn dacă unul din noi clipea prea zgomotos, însă acum e în stare să doarmă și în sunetul ascuțit al sirenelor care anunță un raid aerian. Uneori o invidiez pe fata asta de doisprezece ani.

— Lu-lu, e vremea să te scoli, scumpo, îi șoptește mama la ureche în timp ce-i dă de pe frunte buclele năclăite de sudoare.

Nici nu mai țin minte de când nu a mai fost cald aici, înăuntru, dar aerul stătut și gros pare să se fi instalat între cei patru pereți din cărămidă care formează spațiul casei noastre.

Olivia se răsucește pe spate și clipește pentru a-și obișnui ochii cu întunericul.

— Unde e tata? întrebă, așa cum o face în fiecare dimineață, în speranța de a primi un alt răspuns de la mama.

— S-a trezit devreme ca să se ducă la nu știu ce întâlnire.

Mereu e câte o întâlnire, iar tata nu ne spune nimic despre ele.

— Ce fel de întâlnire? întreb în timp ce fac sul saltelele turtite pe care am dormit.

Mama se uită peste umăr la mine. Nu îi zăresc decât scânteia din ochi.

— O întâlnire, repetă ea.

Mă întreb dacă știe cu cine se întâlnește tata sau dacă își pune și ea aceleași întrebări ca și noi. Nu sunt deloc convins că ne-ar spune ceva, chiar dacă ar ști.

Tata refuză să cedeze sau să accepte că suntem ținuți captivi între ziduri de piatră în acest oraș frumos pe care l-am iubit dintotdeauna. Varșovia nu mai e o comunitate de locuitori veseli; este o celulă pentru evrei. Presupun că oamenii cu care se întâlnește simt la fel ca el, dar n-am idee ce s-ar putea face: suntem prea puțini față de forțele germane.

Nu îl învinovățesc pe tata – de fapt, aș vrea să mă ia și pe mine la aceste întâlniri. Numai că mama are mai multă nevoie de mine. Așa că nu ridic niciodată obiecții la sarcinile pe care mi le trasează.

În timp ce-mi trag pe mine pantalonii și mă închei la nasturii cămășii, mama o ajută pe Olivia să-și îmbrace rochia care îi plăcuse mult cândva, dar pe care a ajuns acum să o disprețuiască, deoarece culorile nu mai sunt la fel de strălucitoare, iar tivul a început să se destrame.

— Tata a făcut rost ieri de suficiente ouă și destui cartofi cât să putem hrăni azi o grămadă de oameni, dar avem multe de făcut, zice mama, trecându-și degetele prin părul prins într-un conci în agrafe. Isaac, tu o să cureți cartofii, iar tu, Olivia, o să mă ajuți să țin focul aprins!

Deși nu avem mai nimic, avem mai mult decât alții, motiv pentru care îi ajutăm pe cât putem atunci când tata reușește să facă troc pe piața neagră.

Scot una câte una cele opt cărămizi întregi din gaura de acces a peretelui și le așez pe pământul acoperit de murdărie. Olivia e prima care se strecoară afară, apoi mama. Îi dau cărămidile, una câte una, și mă furizez prin scurtul coridor care dă în ieșirea de la nivelul solului. Nu-mi ia decât câteva minute să așez la loc cărămidile, după care urc pe scara conductei principale din canal pentru a ajunge la spațiul de depozitare al unui fost magazin de înghețată.

O iau înainte pe scara metalică și ajung primul sus pentru a îndepărta grilajul de deasupra capetelor noastre. O trag după mine pe Olivia și o așez în picioare, o ajut și pe mama să iasă, apoi pun grilajul la loc.

— Cartofii sunt în despărțitura din fundul magaziei, în partea stângă, îmi zice mama.

Avem câte un spațiu pentru fiecare tip de mâncare pe care reușim să punem mâna, iar în spatele vechiului răcitor stricat e ascunsă o cutie metalică mare. Mama o folosește pentru a păstra la rece hrana cât mai mult timp posibil înainte de a o găti.